DOI: 10.32703/2664-2964-2021-50-79-85

УДК 336.717.3

Олена Андрєєва, к. е. н., доцент,
(доцент кафедри фінансів і кредиту Державного університету інфраструктури та технологій)

Дмитро Пендюр,
(магістр кафедри фінансів і кредиту Державного університету інфраструктури та технологій)

ОСОБЛИВОСТІ ДЕПОЗИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У статті розглянуто теоретичні аспекти організації депозитної діяльності комерційного банку в умовах економічної нестабільності.

Зазначено, що банк як юридична особа, задля проведення банківської діяльності формує ресурси, які складаються з власних, залучених та запозичених ресурсів. Саме залучені та запозичені ресурси комерційного банку використовуються ним при проведенні активних операцій та приносять банку значну частину прибутку.

Банк організовує власну депозитну діяльність шляхом проведення депозитних операцій. Така діяльність знаходиться під впливом ряду факторів макро- та мікроекономічного характеру. На макрорівні це регуляторний вплив регуляторного органу країни, зміна фаз циклу економічного розвитку, темп інфляції, світові економічні кризи. До факторів мікроекономічного рівня віднесено якість підготовки банківського менеджменту, спроможність банку запропонувати потенційним клієнтам сучасний ряд депозитних послуг, постійно оновлювати їх асортимент, бонусні програми, а також вимоги акціонерів і клієнтів банку. Під вплив цих факторів також підпадає поведінка власників депозитів, як потенційних інвесторів банку.

На тлі хронічного стану інфляції в країні, частих економічних криз, динамізації циклу економічного розвитку, сучасна депозитна діяльність комерційного банку повинна відбуватися з огляду на таку ситуацію та врахування можливих ризиків зниження ліквідності власних активів і втрати рівня прибутковості.

Комерційний банк повинен впроваджувати в депозитну діяльність нові методи, прогнозувати та передбачати інтереси вкладників, створювати вигідні умови щодо розміщення депозитів на довгий термін, постійно оновлювати асортимент депозитних послуг, підвищити кваліфікацію та компетентність працівників банку, запровадження «NOW» рахунків, де кошти клієнта можуть зберігатися як на депозиті під певним відсотком і використовуватися, як платіжний засіб.

Ключові слова: *депозит, депозитна діяльність, депозитна політика, ресурсна база, комерційний банк.*

Постанова проблеми. Головною метою діяльності комерційного банку є отримання прибутку. Досягненню цієї мети сприяє раціональне використання власних і залучених ресурсів, які банк акумулює завдяки проведенню депозитної діяльності.

© Андрєєва О.В., ПендюрД.Ю., 2021

Успішно функціонувати та конкурувати на сучасному ринку позикових капіталів, комерційний банк може лише шляхом організації та проведення ефективної депозитної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання, присвячені проблематиці депозитної діяльності банків, змінюються та ускладнюються разом зі зміною кон'юнктури ринків. Питанням щодо ефективної організації депозитної діяльності комерційних банків приділено увагу в працях таких вітчизняних і закордонних економістів як Г. Айленбергер, Р. Еллер, О. Роуз, Н. Парасія, А. Мороз, М. Савлук, В. Олійник, В. Антонюка, О. Васюренко, О. Дмитрієва та багато інших.

Проте, недостатньо вивченою лишається тема організації депозитної діяльності комерційного банку в умовах економічної нестабільності.

Метою статті є дослідження особливостей депозитної діяльності комерційного банку в умовах економічної нестабільності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Банк – юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги [1].

Законом України «Про банки та банківську діяльність» передбачено що банківська діяльність — залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб [1].

Відомо, що ресурси банку завжди поділяються на власні, залучені та запозичені. Розмір залучених та запозичених значно переважають власні, а це означає, що банк проводить свою діяльність переважно завдяки саме залучених і запозичених коштів.

В структурі залучених та запозичених ресурсів знаходяться кошти на депозитних рахунках клієнтів банку – юридичних і фізичних осіб, кошти отримані від продажу боргових зобов'язань банку, позики отримані від інших комерційних банків, позики від Національного банку України (НБУ) та інших кредиторів.

Слід зауважити, що найбільш привабливими для комерційного банку є кошти юридичних і фізичних осіб, що розміщені на депозитних рахунках, через їх не значну вартість та тривалий строк залучення.

Залежно від того, наскільки вдало будуть залучені депозитні кошти, наскільки вдало банк зможе проводити свою діяльність. Крім того, депозитна діяльність і впливає і формує таки показники банківської діяльності як ліквідність, платоспроможність, рентабельність капіталу.

Важливу роль при організації депозитної діяльності банка відіграє депозитна політика. Саме в русі власної депозитної політики комерційний банк проводить депозитну діяльність.

Депозитна політика комерційного банку це комплекс стратегічних і тактичних заходів які комерційний банк здійснює задля акумуляції тимчасово вільних грошових коштів. Депозитна політика банка це ключовий фактор формування і розвитку ресурсної бази банківських установ, що потребує системного та постійного удосконалення.

Зауважимо, що стандартної депозитної політики нема, кожен комерційний банк формує власну, унікальну депозитну політику відповідно до стратегічних цілей, яких він бажає досягнути на ринку позикових капіталів.

При формуванні депозитної політики, та при проведенні депозитної діяльності банку слід приділити увагу управлінню депозитним ризикам, які можуть виникнути у той момент, коли значна частка вкладників захоче негайно забрати власні гроші з депозитних рахунків. Така ситуація можлива в умовах коли економіка країни перебуває у передкризовому стані, при форс-мажорних обставинах.

Для таких випадків, банк повинен мати у розпорядженні високоліквідні активи, щоб мати можливість розрахуватися зі своїми зобов'язаннями.

Депозитна політика та депозитна діяльність банку знаходиться під впливом факторів макроекономічного та мікроекономічного рівня.

На макроекономічному рівні на депозитну політику комерційного банку впливають вимоги регулятора, макроекономічні показники розвитку країни, зміни фаз циклу економічного розвитку, світові економічні цикли, кон'юнктурні зміни на грошовому ринку, темп інфляції, рівень банківської конкуренції.

На мікроекономічному рівні – це рівень підготовки менеджменту банку, вимоги до рівня рентабельності, вимоги акціонерів і клієнтів банку, можливості банку для запровадження нових видів депозитних операцій та послуг, сегмент ринку на якому працює установа.

Для депозитної політики банку характерні два основних методи проведення – консервативний, який передбачає скорочення депозитного портфеля банку – застосовується при високих темпах інфляції та ліберальний метод, для якого характерно розширення депозитної діяльності, що характерно та ефективно при низьких темпах інфляції. Але загальними вимогами щодо депозитної політики банків є: оптимальне поєднання ліквідності, дохідності та мінімізація ризику.

Слід сказати, що на тлі хронічного стану інфляції в країні, частих економічних криз, динамізації циклу економічного розвитку, що спостерігається в останні роки, сучасна депозитна політика та депозитна діяльність комерційного банку повинна відбуватися з огляду на таку ситуацію та врахування можливих ризиків зниження ліквідності власних активів і втрати рівня прибутковості.

При проведенні депозитної діяльності, комерційному банку слід приділити увагу управлінню депозитним ризиком, який може виникнути у той момент, коли значна частка вкладників захоче негайно забрати свої гроші з депозитного рахунку. Така ситуація може зруйнувати не тільки депозитну діяльність банку, а й привести банківську установу до банкрутства, що має важкі соціально-економічні наслідки як для вкладників, так і для всієї банківської системи. Для нівелювання подібних ситуацій, банк повинен мати у розпорядженні високоліквідні активи, щоб мати змогу розрахуватися зі власними зобов'язаннями.

У процесі проведення депозитної діяльності, важливу роль відіграють заходи впливу на економічну поведінку потенційних вкладників. Але основою поведінки потенційного вкладника є довіра до банківської системи та до національної грошової одиниці.

Зауважимо, що вагомою сучасною проблемою щодо залучення комерційними банками коштів фізичних осіб стала перспектива зниження дохідності депозитів, що знижує інвестиційну активність потенційних власників депозитів.

Відомо, що одним з головних чинників, який впливає на майбутню дохідність по депозитах є темп інфляції. Саме інфляція з часом знецінює гроші та знижує їхню купівельну спроможність.

Запропонований зараз комерційними банками середній рівень дохідності по депозитах на рівні 6-7 відсотків не завжди може врахувати інфляційне знецінення грошей, а оподаткування доходу по депозитному вкладу на рівні встановлених державою 19,5%, позбавляє клієнта всієї перспективи інвестиційного доходу від вкладу.

Динаміка інфляції в Україні за період з 2015-2021 роки подана в таблиці 1.

Таблиця 1. **Динаміка інфляції в Україні за період 2015 – 2021 р.**

Місяць	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Січень	103,1	100,9	101,1	101,5	101	100,2	101,3
Лютий	105,3	99,6	101	100,9	100,5	99,7	101,0
Березень	110,8	101	101,8	101,1	100,9	100,8	101,7
Квітень	114	103,5	100,9	100,8	101	100,8	100,7
Травень	102,2	100,1	101,3	100	100,7	100,3	101,3
Червень	100,4	99,8	101,6	100	99,5	100,2	100,2
Липень	99	99,9	100,2	99,3	99,4	99,4	100,1
Серпень	99,2	99,7	99,9	100	99,7	99,8	99,8
Вересень	102,3	101,8	102	101,9	100,7	100,5	
Жовтень	98,7	102,8	101,2	101,7	100,7	101	
Листопад	102	101,8	100,9	101,4	100,1	101,3	
Грудень	100,7	100,9	101	100,8	99,8	100,9	
Всього	143,3	112,4	113,7	109,8	104,1	105,0	

Джерело: складено за [1]

Загальне значення інфляції на кінець кожного року фактично зменшується, але в деяких роках збільшується у порівнянні з минулим роком, наприклад у 2017 та 2020 р., значення інфляції більше, ніж у 2016 та 2019 р.

Не зважаючи на пріоритет грошово-кредитної політики Національного банку України України по зниженню темпів інфляції, між рівнем ставки по депозитах комерційних банків і рівнем інфляції існує суттєва розбіжність – інфляція перевищує відсоткову ставку по депозитах, руйнуючи інвестиційні очікування інвесторів.

Ще одне протиріччя, що спостерігається на ринку позикових капіталів України, це значна маржа між цінами по депозитах комерційних банків і цінами за їхніми кредитами. Така суперечність загостилася в останні роки, коли комерційні банки в унісон з грошово-кредитною політикою Національного банку України значно знизили відсоткові ставки по депозитах для фізичних осіб, проте зниження ціни по кредитах залишається значною мірою декларативним. Отже, така суперечлива ситуація що склалася на ринку позикових капіталів не є стимулом для потенційних інвесторів для розміщення власних заощаджень у комерційних банках. На рис. 1 наведено співвідношення між вартістю кредиту та депозитів в Україні за період 2015-2021 рр.

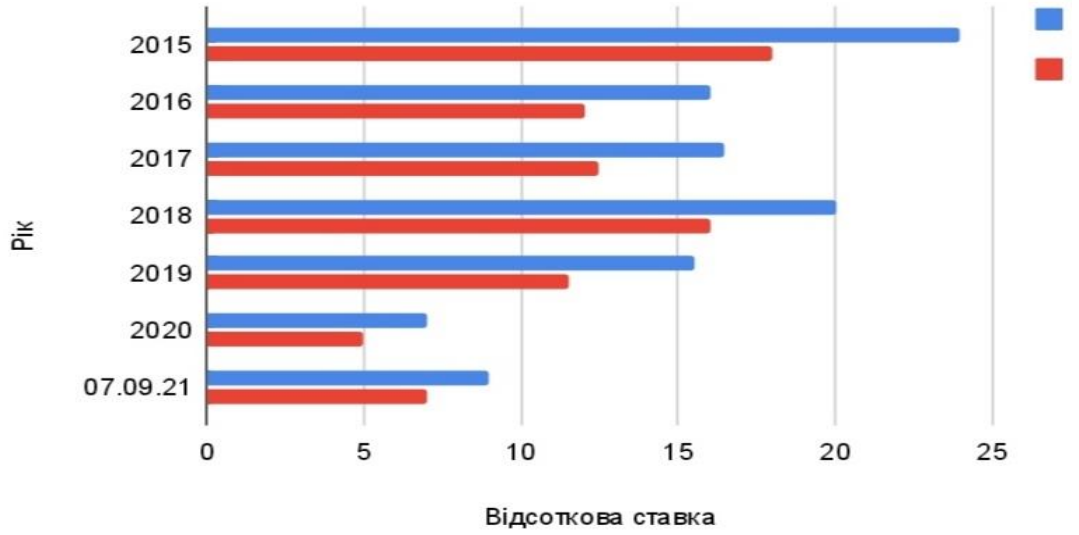

Рис. 1. **Співвідношення між вартістю кредиту та депозиту в Україні за 2015 – 2021 рр.**

Джерело: складено за [2]

Привертає увагу не тільки різниця між ставками, а і величина ставки по кредиту, яка коливається в межах 10-20%, що свідчить про невиробничий характер кредиту та акумуляцію значних ризиків.

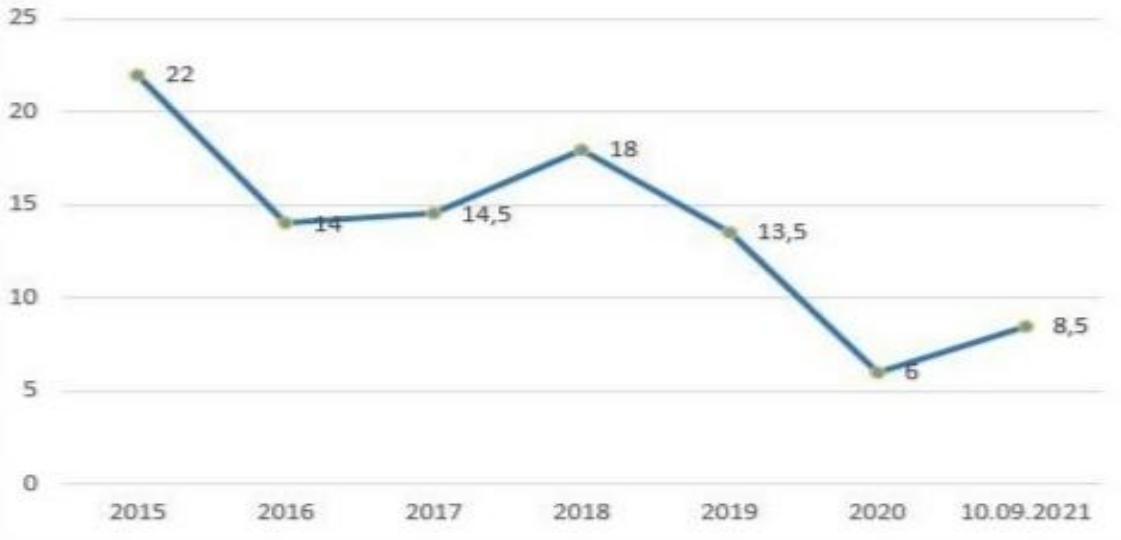

Рис. 2. **Динаміка облікової ставки НБУ за 2015 – 2021 рр.**

Джерело: складено за [3]

Базою для встановлення ставки по депозитах є облікова ставка НБУ, яка змінюється відповідно до грошово-кредитної політики регулятора.

Рівень облікової ставки Національного банку України визначає вартість грошей на ринку. При проведенні регулятором жорсткої політики рестрикції облікова ставка підвищується. Саме така тенденція була притаманна у період 2015-2018 рр. Починаючи з 2019 року НБУ, задля підтримки національної економіки, поступово переходить до проведення політики експансії — облікова ставка знижується і разом з нею знижується ціна депозитів в комерційних банках.

Успішне функціонування механізму депозитної політики залежить від поєднання інтересів банку та вкладників, від бажання клієнта-вкладника залишити власні кошти на банківському депозиті, від здатності банку повернути гроші у зазначений термін.

Під час прийняття рішення щодо розміщення заощадження, для вкладника має важливе значення: рівень відсоткової ставки, асортимент депозитних продуктів, мережа установ та рівень сервісу, сума грошей, яка гарантується державою до повернення. Отже, для покращення депозитної діяльності на банківському ринку, слід вжити дії макроекономічного та мікроекономічного характеру:

прогнозувати та передбачати інтереси вкладників;

створювати вигідні умови щодо розміщення депозитів на довгий термін;

постійно оновлювати асортимент депозитних послуг;

впроваджувати бонусні програми для інвесторів;

підвищити кваліфікацію та компетентність працівників банку;

запровадження «NOW» рахунків, де кошти клієнта можуть зберігатися як на депозиті під певним відсотком і використовуватися, як платіжний засіб;

збільшити суму гарантування по вкладах фізичних осіб.

Висновки та пропозиції. Депозитна політика банку – це комплекс заходів, які спрямовані на забезпечення формування депозитного портфеля, який дасть змогу залучити дешеві ресурси, для проведення активних операцій.

Ефективно проведена депозитна діяльність впливає на якість депозитного портфеля банка, його фінансову стійкість, визначає на його конкурентні переваги та стабільний рівень роботи на банківському ринку.

З кожним роком заохочувати населення зберігати тимчасово вільні кошти на депозитних рахунках стає все складніше – з'являються нові платформи й продукти, завдяки яким люди націлені примножити свої гроші, знижується дохідність депозитів, дохідність за депозитами не перекриває інфляційне знецінення грошей. Ці проблеми вимагають від банківських установ удосконалювати власну депозитну та цінову політику, постійно оновлювати депозитну пропозицію.

ЛІТЕРАТУРА

1. «Про банки і банківську діяльність» : Закон України від 7.12.2000 р. № 2121 зі змінами і доповненнями. URL:// http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14 (дата звернення: 24.09.2021)

2. Сайт інформаційного агентства «Мінфін». URL://https://minfin.com.ua/ua/ (дата звернення: 10.09.2021)

3. Сайт Національного банку України. URL://https://bank.gov.ua/ua/monetary/stages/archive-rish (дата звернення: 21.09.2021)

REFERENCES

1. «Pro banki i bankivsku diylnist» Zakon Ukrayiny vid 7.12.2000 r. № 2121 iz zminamy i dopovnennyamy, available at: //http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14 (data zvernenny: 24.09.2021)

2. The official website of the «Minfin», available at: //https://minfin.com.ua/ua/ (data zvernenny: 10.09.2021)

3. The official website of the National Bank of Ukraine, available at: //https://bank.gov.ua/ua/monetary/stages/archive-rish (data zvernenny 21.09.2021)

Olena Andrieieva, Associate Professor, Candidate of Economics
(Associate Professor of Finance and Credit, State University of Infrastructure and Technologies)

Dmytro Pendur,
(master of the Department of Finance and Credit, State University of Infrastructure and Technologies)

PECULIARITIES OF DEPOSIT ACTIVITY OF A COMMERCIAL BANK IN CONDITIONS OF ECONOMIC INSTABILITY

The article considers the theoretical aspects of the organization of deposit activities of a commercial bank in the conditions of economic instability.

It is defined that the bank, as a legal entity, forms resources for banking activities, which consist of its own, attracted, and borrowed resources. It is the attracted and borrowed resources of a commercial bank that are used to conduct active operations and bring the bank a significant part of the profit.

The Bank organizes its deposit activities by conducting deposit operations. Such activities are influenced by several macro and microeconomic factors. At the macro level, this is the regulatory influence of the country's National Bank, changes in the phases of the economic development cycle, inflation, global economic crises. The factors of the microeconomic level include the quality of the bank management training, the bank's ability to offer potential customers a modern range of deposit services, constantly updating their range, bonus programs, as well as the requirements of shareholders and customers of the bank. The influence of these factors also affects the behavior of depositors-potential investors of the bank.

In the context of the chronic inflation in the country, the frequent economic crises, the dynamics of economic development, current deposit activity of a commercial bank should take into account this situation and take into account the possible risks of declining liquidity of its own assets and loss of profitability.

A commercial bank must introduce new methods in the deposit activity, forecast and anticipate interests of the depositors, create favorable conditions for long-term deposits, constantly update the range of deposit services, improve the skills and competence of bank employees, introduce «NOW» accounts where customer funds can be stored as a deposit at a certain interest rate and used as means of payment.

Keywords*: deposit, deposit activity, deposit policy, resource base, commercial bank.*